

Dichters op vrijersvoeten. Middeleeuwse minneliederen van Hendrik van Veldeke tot *Gruuthuse*

Hij zit in een stralend lentelandschap. Kleurrijke vogels zingen hem vrolijk toe, een eekhoornkje klimt stoutmoedig op zijn schouder, overal zijn rode en gele bloemen. Maar hij heeft er geen aandacht voor. Mismoedig laat hij zijn hoofd op zijn hand steunen, zijn elleboog op zijn knie. Hij wijst op een banderol, een minnelied, dat zelf ook weer de lente bezingt. “Het zijn goede nieuwe tijden”, lezen we in de gloednieuwe vertaling van Elvis Peeters (2016). Maar waarom kijkt deze dichter dan zo droef?

Op het eerste gezicht lijkt de Veldeke-miniatuur die we hierboven beschreven hebben, te bevestigen wat we over de hoofse liefde denken te weten: minnen is lijden, het is verlangen zonder vervulling, dienst zonder loon. Zonder dat we

Veldekes gedicht hoeven te lezen, denken we de boodschap al te kennen. Maar is dat wel zo? Aandachtige lectuur leert ons dat Veldeke onze verwachtingen juist op losse schroeven zet. En niet alleen in dit lied. Is de vrouw echt altijd even goed als ze mooi is? Is hoofse liefde echt alleen een liefde van het verlangen? Is de minnaar echt tot alles bereid om zijn geliefde te veroveren? Deze en andere zekerheden worden door Veldeke subtiel op losse schroeven gezet. Zijn poëzie legt met veel humor de ongeloofwaardigheid van de al te hoogdravende uitspraken van zijn collega-minnezangers bloot.

Was de liefde in de middeleeuwse aristocratische milieus dan vooral een spel dat men best niet al te ernstig nam? Edelen, hertog Jan I van Brabant voorop, maakten en zongen tijdens hun feesten hoofse minneliedjes (Willaert 2003). Maar ging het hen om de vrouw die ze bezongen? Of wilden ze vooral bijdragen aan het collectieve jolijt? Of waren ze er vooral op uit om zichzelf op de voordeligste manier te profileren (Willaert 1994)?

Tijdens die dansfeesten ontmoetten jongere edelen elkaar. Wie zich aangetrokken voelde door een mogelijke partner bood hem of haar zijn krans aan. Wie die aanvaardde, verbond zich met de geveer. Maar was dat altijd het geval? Wat met de hofdame die 's avonds tijdens een zangspel de beste toernooiridder een krans aanreikte (Willaert 1994)? Betekende dat gebaar toen iets meer dan nu de zoen voor een wielrenner die de wedstrijd won?

En toch mogen we niet al te sceptisch zijn. Zeker in de late middeleeuwen konden minneliedereren wel degelijk een rol spelen bij de partnerkeuze. In de maand mei werden ze gezongen onder het venster van een geliefde. Ze werden geschonken als nieuwjaarscadeau. Ze bevestigden het belang van trouw en standvastigheid. Ze waarschuwden tegen lichtzinnig gedrag. Ze speelden dus zowel een rol in de toenadering tussen de geslachten als in de handhaving van de seksuele moraal. Dat konden ze ook doen door liefdesrelaties te beschrijven die niet acceptabel zijn. Doorgaans deden ze dat met veel humor, en ten koste van personages die niet tot de maatschappelijke elite behoorden (Brinkman 2015).

In onze uiteenzetting willen we dus ingaan op de uiteenlopende verschijningsvormen van middeleeuwse minneliedereren en vooral op de maatschappelijke contexten waarin ze konden functioneren. De muzikale en/of choreografische uitvoering, alsook de verschijning van de minnellyriek in de miniatuurkunst, zullen eveneens onze aandacht krijgen. Op deze wijze zullen we proberen na te gaan in hoeverre dit repertoire een rol speelde in de relaties tussen de seksen. Van daaruit ligt de vraag voor de hand in welke mate de voor het merendeel jonge zangers en luisteraars van toen vergelijkbaar zijn met de jongeren van nu.

Referenties

- Brinkman, H. (2015). *Het Gruuthuse-handschrift. Hs. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 79 K 10*. Ingeleid en kritisch uitgegeven. Met een uitgave van de melodieën door Ike de Loos, 2 dln. Hilversum: Verloren.
- Henric van Veldeke (2016). *Ik bid de liefde*. 33 minnedichten hertaald door Elvis Peeters. Amsterdam: Uitgeverij Podium.
- Willaert, F. (1992). ‘Het zingende hof. Ontstaan, vertolking en onthaal van hoofse minnelijerik omstreeks 1400’. In: F. Willaert e.a. *Een zoet akkoord. Middeleeuwse lyriek in de Lage Landen*. Amsterdam: Prometheus, p. 109-122.
- Willaert, F. (1994). ‘Hovedans: fourteenth-century dancing songs in the Rhine and Meuse area’. In: E. Kooper. *Medieval Dutch Literature in its European Context*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 168-187.
- Willaert, F. (2003). “Een dichter te paard. De minnelijerik van Jan I van Brabant”. In: *Queeste. Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 10 (2), p. 97-114.